אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת קסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו תשרי תרס"ט - יפו
נמען: ר' משה זיידל

הרב קוק מבקש לקיים קשר מכתבים קבוע בין 'יחידי הסגולה': צעירים יודעי תורה ושומרי מצוות שעוסקים במדעים. מטרת הקשר היא ספרות של 'שאלות ותשובות בהלכות דעות ואמונות', שתיכתב בידי חכמי תורה ולא בידי מי ש'שנו ופרשו'. הרב קוק מצטט שיר שלו על מחשבות שהופכות לספרים. ה'קולטורה הישראלית' עומדת עדיין 'כרחל נאלמה', ואירופה קיבלה את דבר ה' דרך הנצרות המלוכלכת. הרעיונות הישראליים אינם כבולים לחוקי ההתפתחות ויש בהם כוח קפיצה.

עיקרי הדברים

- קשר מכתבים קבוע בענייני דעות ואמונות.
- ספרות רוחנית בידי חכמי תורה.
- השיר 'ומנקודות מחשבותי'.
- הקולטורה הישראלית מול אירופה והנצרות.
- כוח הקפיצה הרוחני, מעבר להתפתחות.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו תשרי תרס"ט[4].

ידיד לבבי ונפשי, החכם השלם, מלא חמדה ותפארה בתו"י[5], מו"ה[6] משה זיידל נ"י[7], שלו'[8] רב לך ולכל אשר לך.

חבתך, יקירי, שאיננה זזה מלבבי, תזכירני תמיד את חובתי לכתב לך. אבל האוכל לצאת ידי חובתי, כפי אשר ימשכני לבבי, - בהחלט הנני מוכרח להשיב ע"ז[9] בשלילה. הנני בעל מלאכות רבות, המשפיעות כל אחת מהנה רגשות הסותרות זו את זו, והנני מוכרח תמיד לנוד מאחת לחברתה, [לעבור מאחת לרעותה] עד אשר לפרע את החובות, שהלב הפנימי כ"כ[10] עורג להן

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5 בתו"י - בתורה ויראה
6 מו"ה - מורנו הרב
7 נ"י - נרו יאיר
8 שלו' - שלום
9 ע"ז - על זה
10 כ"כ - כל כך

תמיד, לא ישאר עפ"ר[11] פנאי, וכשאני חולץ א"ע[12] מעט ממסגרותי [משחרר את עצמי מעט מעיסוקיי] לשלם, הנני מוכרח לעשות פעולתי בחפזון, עד שאיני מוצא קורת-רוח שלמה בסגנון דברי. מ"מ[13] על כל תכסה אהבה נאמנה. [על פי משלי י, יב: "על כל פשעים תכסה אהבה"]

ובאמת מאד הנני משתוקק, שיהי'[14] דיבור של חבה מצוי בין חבורתנו, בין יחידי-הסגולה [היחידים המיוחדים, בעלי הנפש המעולה] המבינים ומרגישים שיש לנו עבודה רוחנית עזה, חדשה וגדולה. המקצעות הרוחניים שבתורה מוכרחים הם שיעבדו, באותו המרץ שנעבדו ושצריכים להעבד המקצעות המעשיים שלה, - זהו הלא פתגמי העתיק. [כלומר: זה דבר ידוע מכבר, "פתגם עתיק"] ומשא-ומתן ושאלות ותשובות בהלכות דעות ואמונות [בענייני אמונה והשקפה] צריכים להיות נכתבות, בסברא ברורה בלב מתנה [בלב שקט ונינוח] וברוח דעה וגבורה, דוקא מחכמי-תורה הקבועים באהלה; [דווקא מתלמידי חכמים שקבועים בלימוד התורה] למרות מה שאם הדור כותב איזה דבר בזה, הכותבים הם ע"פ[15] רוב אותם ששנו ופרשו, [שלמדו תורה ועזבו את דרכה (על פי פסחים מט)] אותם שחיי ההפקר, לכל הפחות ביחס להכרת אורה של תורה, כבר סתמו להם את דרך החופש של הכרת אור הגנוז, החי וקיים עדי עד, שבאוצר חיים של ישראל.

ואלה השאלות ותשובות יעמדו לנו בדורנו זה במערכה אחת עם כל השאלות ותשובות של גאוני הדורות, המלאים פרטים מעשיים בבירור הצד המעשי של היהדות שגם הוא הנהו יסוד נכבד ושדה-תבואות, [ושדה שמוציא פירות] אבל הצד הפנימי, המוחי והליבי, הלא הוא עולה עליו, מאיר אותו ומחיהו.

ע"כ[16] הייתי חפץ מאד לקבע קורספונדנציה [חליפת מכתבים] קבועה עם כל השרידים [היחידים שנותרו] של נבוני הצעירים, יודעי תורה ואוהביה, נוצרי אמונים ושומרי תורה ומצות, ועסוקים במדעים באופן הגון ומזורז, ומנן ומנייהו תסתיים שמעתתא [ומאתנו ומהם תתברר ההלכה (ארמית)] בע"ה[17], להחל ספרות הגונה רוחנית ופוריה, במקצע העזוב של הלכות הדעות והאמונות, בבירור גמור, "בשרא שמינא אפתורא דדהבא ". [בשר שמן על שולחן של זהב (ארמית): דבר טוב בכלי נאה]

ולפי גודל הענין כך גדולות הן המניעות, המעכבות את יסוד דבר זה. ומ"מ[18] אינני מתיאש, ותוחלתי לדי' היא, [ותקוותי לה'] הנותן לנו אור עולם באוצר חיים, שעוד יזכני לכונן חפצי. וע"י[19] עזרתכם, אחי האהובים, אתה ואהובנו הרבמ"ל[20] שי'[21], וסיעת מרחמיכם [וחבורת האוהבים שלכם] משם, ומפה כל חלוץ אשר רוח ד' עמו יקום ויתן לנו יד. ומרוץ אגרות מלאות טוב ד' להגדיל את הפלפול של אמת בחכמה, כראוי לנו בזמננו להחיות את רוח עמנו, ולגלות אורו והדרו על בניו, יחל להיות תכוף ביניינו. ויתקיים פיוטי אשר שרתיו זה כבר: "ומנקודות מחשבותי, שיקבצו לעדרים, אקח אותיותי, והיו למאמרים, והמאמרים בחוברת, יהיו

---

11 עפ"ר - על פי רוב
12 א"ע - את עצמו
13 מ"מ - מכל מקום
14 שיהי' - שיהיה
15 ע"פ - על פי
16 ע"כ - על כן
17 בע"ה - בעזרת השם
18 ומ"מ - ומכל מקום
19 וע"י - ועל ידי
20 הרבמ"ל - הרב ברוך מרדכי ל... - שם אדם
21 שי' - שיחיה

לספרים, והספרים, בכל קרת, [בכל עיר] יהיו נפזרים", כוי[22], ויחדיו עמי תשירו שירה זו בפועל, ומכנף הארץ זמירות נשמע, [ישעיהו כד, טז] וחדות ד' תהי מעוזנו. [על פי נחמיה ח, י]

הנני לוחם עם המניעות מלחמת מצוה. הננו רואים עין בעין שבא עתה אור ד' יאר לנו, תקות ישראל ותחיתו הולכת ומתגלמת, בסתר המדרגה [במקום נסתר (שיר השירים ב, יד)] בארץ חיים. הרוח הגדול, שחיי עולמים שרוי בתוכו, הנהו עדיין מקופל כעובר במעי אמו, אבל יגיע הזמן וימיו לא ימשכו, ותנועת לדה תשמע, אחרי צעקת חבלים, קול חדש ומרנין של ילד נולד, אשר יולד גוי פעם אחת, וציון תחל וילדה את בנה; [על פי ישעיהו סו, ח] אבל הגברת הרוח, השלמתו, מהירות באו, - על זה הננו נקראים לפעול עם אל [על פי שמואל א יד, מה] ".

עד כה עומדת הקולטורה המיוחדת של ישראל, כרחל נאלמה. [כרחל שתקנית, כמו כבשה שאינה פותחת פיה (ישעיהו נג, ז)] דבר אלהים היה לחרפה, [על פי ירמיהו ו, י] כי לא יהין שום משכיל [כי שום משכיל אינו מעז] לרצות ממנו יותר ממה שתתן ע"ז אירופא דיפלום, [יותר ממה שהאקדמיה האירופית נותנת עליה תעודה] ואירופא לקחה את דבר ד' בצינור מלא רפש של הנוצריות שנתלכלכה בגויות, ואבדה את שריד חמדתה, אשר גזלה מעם-עולם, וחשוכא חפי להני אינשי, [ייחשכו פניהם של אנשים אלה (ארמית, על פי סנהדרין צט)] אשר התפארו כי לקחו להם אור ישראל ושמו בכליהם, הקולטורה העצמית שלנו, שאין לנו בה שותפות של כל גוי בעולם, ותחיתנו הלאומית על אדמת הקודש, היעודה להיות גי חזיון עולמים, [על פי ישעיהו כב, א: "גיא חזיון", כינוי לירושלים] חלום נאמן אחד הוא, אשר רק בשגגה יראה כשתי מערכות סותרות ומנגדות זו את זו. לעבד את היסוד האמתי הזה, להראותו ביד רמה [בגלוי ובגאון] וקומה זקופה, בגדולה והוד, זאת היא עבודתנו, עבודת חכמי אמת, יראי ד' ביראה פנימית, שאינה נגועה בסיגים של יראה פסולה, חיצונית ומשפלת רוח ונשמה, אותם היודעים לתן גודל לאלהינו באמת ובישר לבב. וע"ז[23] צריכים אנו להחל ביסוד של ספרות, חדש-ישן, שלא יפנה אל הישן עורף [שלא יזניח את הישן] כי"א[24] יזדיין עם החדש לדעת את כל עומק הטוב של הישן, ואיך החדש הולך עמו ומשלימו תמיד, ותלמידים ותיקים [תלמידים מנוסים ונאמנים] יגדילו תורה ויאדירוה להחיות רוח ישראל, ולתן כבוד והוד, לאדמת הנבואה, אשר שמיה והרריה ירעפו עדי-עד טל-חיים דוקא לעם המרגיש את קשר נשמתו בתוכה, ולא לעם אחר, ולנטמעים עמהם, [ולמי שנבלעו בין העמים] שאינם מבחינים בין אדמת חול לעפרות קודש. השכל הישראלי יתרומם, והרגש החי שלו יתעורר לעומתו בכל מלא עז וחיים. הגבורה המעשית ליסד ולנטע, לבנות ולשכלל את הכל בחיי גוי איתן על אדמתו כמקדם, תתעורר בזרע ד', אשר תכירו ותדע לשוב אליו באהבה והכרה מלאה תנובה וחיים. שירים חיים נבראו, מלאי עז אלהים, ושדות של קולטורה חדשה ומאירה יפרו ויעלו, יעטפו בר ויתרעעו אף ישירו. [תהלים סה, יד] הישן יתחדש, והחדש יתקדש, ויחדו יהיו לאבוקות אודים [לפידים בוערים] על ציון, ובמשיכת חן תחל אז ציון למשוך אל תוכה את בחירי בניה בוניה, ומשכללי הבנין, הנטע והמזרע, התעשיה והמסחרים, יהיו במשך הזמן גם הם זלופים מטל חיי נצח, [מורטבים בטל של חיי נצח] מים טהורים יזורקו עליהם, [על פי יחזקאל לו, כה] ויכירו את חסנם ואשרם בהיותם בונים חומות וחיל לישראל בארץ חמדת עולמים.

רוח הדת הנלחץ והמרוצץ, [המדוכא והשבור] אשר הושגר [שהיה רגיל ומקובל] באירופא הנוצרית ובאזיה המושלמנית, אשר לא הטיבה הרבה מהראשונה, ולא יכלה להיטיב, לא הי'[25] יכול לדור בכפיפה אחת [יחד, באותו מקום] עם התחיה החברותית, המלאה אונים וחפץ חיים מזהירים, שכדי לשכללם יפה צריך דוקא אור אלהים אמת בתוך הנשמה הקיבוצית, וזה לא נמצא כי"א בישראל כמו בראש ימות ההיסטוריה גם עכשו. הפילוג של הדת והחברה נאה

---

22 כוי - וכולי (וכן הלאה)

23 וע"ז - ועל זה

24 כי"א - כי אם

25 הי' - היה

ויאה להם, מה שהוא מזיק לנו. אמנם אם לא נצא להאיר את האופל, להסביר את ההבדל שבין דת לדת, כלומר שבין הדת שאינה ראויה להקרא בשם עצם פרטי זה, מפני גבהה ומקוריותה, לבין דת מחוקה וסעיפית, [דת שהועתקה וחולקה, ואינה מקורית] שאין לה אלא כפי מה שיכלה לדלות מהמקור בדרך גניבה וחלחלה, [בדרך גניבה, כמו מים שמחלחלים] - מבלעדי פעולה רוחנית אדירה זאת, ישאר עומד הענין סמוי מן העין, [מוסתר מן העין] והעבדות הפנימית תקום להתבושש עם היהדות הפנימית, אחרי אשר חקתה שלא להתבושש כמעט עם החיצונה השפע הפסיכילוגי של כנסת ישראל הוא יותר מלא חיים ותעודה מההגיונים הכהים [המחשבות שאינן בהירות] של המושכלות הספרותיות, האחרונות כלולות הן בקרב הראשון, ככללותם של פרטי פרטי פרטים בכללי כללים. בשלמותה תופיע בשביל חיבורה של כנסת ישראל ורוחה באדמת ישראל, נשמה לעם עליה, וברקים ירוצו גם לכל לב שוקק המצפה לראותה בזיוה וחמדתה. הספרות החיה החדשה שלנו תסביר רק את עזוזה של השפעה הגדולה הזאת, כי כח אלהי עולם בכחה טמור [כי כוח האלוקים טמון בכוחה]

הבריאות הפסיכית תסיר בזרע עוזה את מחלת השכחה, כמו את מחלת הבערות וההתנכרות, מתוך נשמתה של האומה ושל העולם. הזכרון הלאומי ישוב ויחיה בכל מלוי אורו, ותקופות האורה שלה ישובו לעמוד כמו חיים היום נגד עיניה ורוחה, והדעה הברורה תדע ללמד את בניה, ואת הכל, כמה אפשרית היא, וכמה היא מוכרחת נאמנות עדותיה, וכמה בקרבם ימצא אור וחיים לכל, לפגרים מתים, של דורות, [כלומר: גם דורות שנראים מתים יקבלו חיים מכוח התורה] של עולמים, ושל נפשות ועמים רבים.

ההשכלה היא רק הלבשה חיצונה, לאור החיים הפסיכיים של האומה הנאזרה בעז אלהים, [החגורה בעוז אלוקים] אבל על ידה יראה הודה והדרה, ותעוז ימינה. לא ההשכלה הרגילה תוכל לתן החיים המשוקקים מכל רוח ונפש, כי"א רוח של נשמת עולמים יתן בה כח ותנועה אדירית.

רוח חדש חי וקיים בריא ומחולל פלאות כשיפוח מני ארץ אשר אמרו הכל שוממת היא, לא יהיה נזקק לברר דבריו קטעים קטעים, פסוקים פסוקים, זעיר שם וזעיר שם, כי"א בכח רב אדיר וגדול בבת אחת ירקדו הררי עד, וישחו גבעות עולם, [על פי חבקוק ג, ו ותהלים קיד, ד] האמת הישראלית תצא ממחבואה, וצדק משמים נשקף. [תהלים פה, יב]

מפני גודל הצדק וריבוי תועפות ערכו, [ריבוי גובה ערכו (על פי במדבר כג, כב)] א"יא[26] כמעט לסמן עכשו את הצורה המיוחדת של הסניגוריה הנפלאה, לאור ישראל נגד כל מעיבי ערכו. [מי שמחשיכים את ערכו] עכשו הזמן גורם לעסוק בכללים, בתעופות של הארות רעיונות בריאים, והפרטים יתישרו בדרכים רבים ושונים, לפי גודל עמדת הרוח ועצמות קליטתו בכל לב הוגה.

נעלה הוא ישראל ונעלה כחו לאלהים. איננו מחובר את התרבות האיטית [אינו כבול להתפתחות האיטית] בכל עורקי נשמתו. כח קפיצה ודילוג רוחני יש בו. הוא יוכל להנשא בפעם אחת עד לכוכבים אף כי ירד עד עפר, מפני שאוצר גדולתו ספון לעד בקיבו פנימה. [גנוז לעד בתוכו] וכן הרעיונות היותר ישראליים, כפי אותה המדה שהם מתקרבים למקורם, אינם כבולים לחבלי ההתפתחות, וע"כ[27] דוקא את הרעיונות היותר מאירים א"א למסור ע"י[28] סימני פיתוח של ריקום עיבור ולידה [כלומר: אי אפשר לתאר את הרעיונות הגדולים רק כתהליך הדרגתי של צמיחה] בתור תחומים מוגבלים. אמנם יש מקום לכל התיאוריה הזאת בתור מדרגות של גבורה רוחנית בעצם חלקי הרעיון, כשמתפלג בפילוג לימודי, ביחוד בשעה שהוא בא להשפיע על החיים, על המעשים, המדות, הרגשות והדעות, היחידיות והקיבוציות, ואז באמת רב לנו המקום לצאת בחכמה היסתורית מבוססת, הנעלה מכל ההרצאה ההיסתורית הרגילה, הבונה מעלותיה על

---

26 א"א - אי אפשר

27 וע"כ - ועל כן

28 ע"י - על ידי

השערות פורחות, בזה שהיא מכוננת את בנינה ברוחה פנימה, ובכחה המתגלה בחיים ובמעשה, בהוה ובעבר, ע"פ חשבון ברור וצלול, שאיננו צריך לכל עמל תאריכי. [שינון תאריכים]

היה ברכה יקירי, חזק ואמץ ויהי ד' עמך, ותהיה מהבונים בהיכל ד' על מרומי הררי קודש, כנפשך היקרה ונפש אוהבך בכל לב מצפה צביונך ותפארתך באה"ר[29],

אברהם יצחק ה"ק

באה"ר מסור נא דר"ש[30] בכל חם-לב לידידנו הרה"ח[31] רבמ"ל[32] שליט"א[33], וכמעט שגם אל כבודו הם הם הדברים.

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

29 באה"ר - באהבה רבה
30 דר"ש - דורש שלום
31 הרה"ח - הרב החסיד
32 רבמ"ל - רבי ברוך מרדכי ל... - שם אדם
33 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן